

राज्य स्थूल उत्पन्न अंदाज (SGDP) एका
आर्थिक वर्षात दोन वेळा प्रकाशित/ प्रसिद्ध
करण्यास मान्यता देणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
नियोजन विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: असांस -१३२५/प्र.क्र.७६ (E-११६४२०४)/का.१४१७

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरू चौक,

मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.

दिनांक: १२ ऑगस्ट, २०२५

प्रस्तावना -

अर्थव्यवस्थेत होत असलेले संरचनात्मक बदल विचारात घेण्यासाठी राष्ट्रीय सांख्यिकी कार्यालय, सांख्यिकी व कार्यक्रम अंमलबजावणी मंत्रालय, भारत सरकार यांच्याकडून स्थूल देशांतर्गत उत्पन्न / स्थूल राज्य उत्पन्न परिगणना करण्यासाठी विहित कार्यपद्धती निश्चित करण्यात आलेली आहे. या कार्यपद्धतीच्या आधारे अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई परिगणित केलेले राज्य उत्पन्न अंदाज 'महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणी' या प्रकाशनात दरवर्षी प्रसिद्ध केले जातात.

केंद्र शासनाकडून अखिल भारताचे स्थूल देशांतर्गत उत्पन्न (Gross Domestic Product) हे त्रैमासिक व वार्षिक पद्धतीने प्रकाशित करण्यात येते. तसेच प्राप्त माहितीच्या आधारे वार्षिक अंदाज तीन वेळा सुधारीत करून प्रकाशित करण्यात येतात. देशाच्या अर्थव्यवस्थेत राज्याच्या स्थूल राज्य उत्पन्नांचा हिस्सा विचारात घेता राज्याच्या अर्थव्यवस्थेत होणारे बदल वेळोवेळी प्रतिबिंबित होण्यासाठी राज्य उत्पन्नाचे अधिकाधिक अचूक अंदाज परिगणित करणे तसेच वेळोवेळी अद्ययावत करणे आवश्यक आहे. यासंदर्भात केंद्र शासनाच्या सांख्यिकी व कार्यक्रम अंमलबजावणी मंत्रालयांतर्गत गठीत उप-राष्ट्रीय लेखा समितीने महत्वपूर्ण शिफारस केली आहे. त्याचप्रमाणे केंद्र शासन सुद्धा दुसरे सुधारीत अंदाज हे अंतिम अंदाज म्हणून प्रकाशित करते.

सद्यस्थितीत स्थूल राज्य उत्पन्नाचे चालू वर्षात परिगणित केलेले पुर्वानुमान अंदाज पुढील वर्षात सुधारीत करण्यात येतात. दरम्यानच्या कालावधीत सदर अंदाजामध्ये कोणतीही सुधारणा करण्यात येत नाही. त्यामुळे या दोन्ही अंदाजामध्ये दिसून येणारी तफावत कमी करण्याच्या दृष्टीने मधील कालावधीत नव्याने प्राप्त झालेल्या माहितीच्या आधारे राज्य उत्पन्नाचे अंदाज सुधारीत करण्याची आवश्यकता आहे.

सबब, सद्यस्थितीत आर्थिक वर्षात एकदा परिगणित करण्यात येणारे राज्य उत्पन्न अंदाज एका आर्थिक वर्षात दोनदा परिगणित करण्यास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्या अनुषंगाने शासन पुढील प्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय :-

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई यांचे मार्फत 'महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणी' या प्रकाशनाद्वारे प्रतिवर्षी परिगणित केलेले राज्य उत्पन्न अंदाज करण्यात येतात. यामध्ये चालू आर्थिक वर्षाचे पूर्वानुमान अंदाज, मागील आर्थिक वर्षाचे प्रथम सुधारीत अंदाज, त्यापुर्वीच्या आर्थिक वर्षाचे दुसरे सुधारीत अंदाज व त्यामागील आर्थिक वर्षाचे तिसरे सुधारीत व अंतिम अंदाज असे चार वर्षांचे राज्य उत्पन्न अंदाज परिगणित करण्यात येतात. राज्य उत्पन्न अंदाज प्रतिवर्षी एकदा प्रकाशित केल्यानंतर दरम्यानच्या कालावधीत सदर अंदाजांमध्ये कोणतीही सुधारणा करण्यात येत नाही. सदर राज्य उत्पन्न अंदाजाचे पूर्वानुमान परिगणित करताना काही क्षेत्रांकरीता विशेषतः द्वितीय व तृतीय क्षेत्रांकरिता माहिती उपलब्ध होत नाही. त्यामुळे अशा क्षेत्रांशी निगडित निर्देशकांचा वापर करून किंवा मागील वर्षाच्या आकडेवारीचा कल विचारात घेऊन प्रक्षेपण पद्धतीचा (Projection method) वापर करून परिगणित करण्यात येतात.

२. महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था सन २०२८ पर्यंत १ ट्रिलियन डॉलर करण्याचे उद्दीष्ट आहे. राज्याच्या वेगाने वाढणा-या अर्थव्यवस्थेतील बदलाची वेळोवेळी नोंद घेता यावी यासाठी राज्य उत्पन्न अंदाज अचूक पद्धतीने परिगणित करणे व त्यामध्ये वेळोवेळी सुधारणा करणे आवश्यक ठरते. यासंदर्भात केंद्र शासनाच्या सांख्यिकी व कार्यक्रम अंमलबजावणी मंत्रालयाच्या सुद्धा एका आर्थिक वर्षात दोन वेळा राज्य उत्पन्न अंदाज परिगणित करणेबाबत सूचना आहेत. त्या अनुषंगाने, सद्यस्थितीत अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई यांचेमार्फत परिगणित करण्यात येणारे राज्य उत्पन्न अंदाज यापुढे प्रत्येक आर्थिक वर्षात प्रतिवर्षी १५ फेब्रुवारी व १५ जुलै असे दोन वेळा परिगणित करून प्रकाशित करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. सदर वेळापत्रकाची अंमलबजावणी सन २०२५-२६ पासून करण्यात येईल. स्थूल राज्य उत्पन्न अंदाज प्रकाशित करण्याच्या वेळापत्रकाचा तपशील त्याबाबतच्या उदाहरणासह खालील प्रमाणे नमूद करण्यात आला आहे.

अ.क्र.	राज्य उत्पन्न अंदाज प्रकाशित करावयाचा दिनांक	राज्य उत्पन्न अंदाजाचे वर्ष	उदाहरण
१	दरवर्षी १५ फेब्रुवारी रोजी (सुट्टीचा दिवस असल्यास त्याच्या आदल्या दिवशी)	चालू आर्थिक वर्षाचे पूर्वानुमान, मागील आर्थिक वर्षाचे पहिले सुधारीत अंदाज, त्यापुर्वीच्या आर्थिक वर्षाचे दुसरे सुधारीत अंदाज	फेब्रुवारी, २०२६ मध्ये- सन २०२५-२६ चे पुर्वानुमान (Advance Estimate), सन २०२४-२५ चे पहिले सुधारीत अंदाज (First Revised Estimates) २०२३-२४ चे दुसरे सुधारीत अंदाज (Second Revised Estimates)

२	दरवर्षी १५ जुलै रोजी (सुट्टीचा दिवस असल्यास त्याच्या आदल्या दिवशी)	३१ मार्च रोजी पूर्ण झालेल्या आर्थिक वर्षाचे अस्थायी अंदाज, मागील आर्थिक वर्षाचे पहिले सुधारीत अंदाजामध्ये कुठलीही सुधारणा केली जाणार नाही. त्यापुर्वीच्या आर्थिक वर्षाचे अंतिम अंदाज	जुलै, २०२६ मध्ये- सन २०२५-२६ चे अस्थायी अंदाज (Provisional Estimates), सन २०२४-२५ च्या पहिल्या सुधारित अंदाजामध्ये (First Revised Estimates) कुठलीही सुधारणा केली जाणार नाही. २०२३-२४ चे अंतिम अंदाज (Final Estimates)
---	--	--	--

४. सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या प्राप्त झालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०८१२१७०७१७४४१६ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकीत करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(विवेक गायकवाड)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई,
२. मा. सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई,
३. मा. अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई,
४. मा. विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई,
५. मा. उप सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई,
६. मा. उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई,
७. सर्व सन्माननीय सदस्य, विधानपरिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई,
८. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई,

९. मा. उप मुख्यमंत्री (नगर विकास, गृहनिर्माण, राज्य उत्पादन शुल्क, अन्न व नागरी पुरवठा) महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
१०. मा. उप मुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन), महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
११. सर्व मा. मंत्री यांचे खाजगी सचिव,
१२. सर्व मा. राज्य मंत्री यांचे खाजगी सचिव,
१३. मुख्य सचिव यांचे सहसचिव, मुख्य सचिवांचे कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई,
१४. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर,
१५. महालेखापाल (लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर,
१६. सर्व मंत्रालयीन विभागाचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव,
१७. प्रधान सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय (विधानपरिषद), विधानभवन, मुंबई,
१८. प्रधान सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय (विधानसभा), विधानभवन, मुंबई,
१९. महासंचालक, माहिती जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई,
२०. आयुक्त, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई
२१. सर्व विभागीय आयुक्त/सर्व जिल्हाधिकारी,
२२. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषदा.
२३. निवडनस्ती, कार्यासन १४१७, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.